

КАНЬОНЪТ НА РЕКА ДРЯНОВСКА, ГАБРОВСКА ОБЛАСТ

Димитър Съчков, Димитър Синьовски

Минно-геоложки университет "Св. Иван Рилски", 1700 София; sinsky@mgu.bg

РЕЗЮМЕ. Каньонът на река Дряновска се намира на 4 km западно от гр. Дряново, около Дряновския манастир. Реката пресича варовиковото плато "Стражата", което попада в ядрото на голяма синклинална гънка, изградена от ургонски варовици. Каньонът е с дълбочина над 250 m, като долните по-полегати части на склоновете са сред скалите на Камчийската и Горнооряховската свита, а горните 150 m представляват скален венец от варовиците на Крушевската и Еменската свита. По билото на платото се разкриват теригенните скали на Българенската свита. Районът на река Дряновска притежава изключително красив и впечатляващ ландшафт. Във фокуса на тази невероятна природна красота стоят скалните венци, каньона на самата река и ждрелото на нейния ляв приток река Андъка, чиито води образуват каскада от водопади. Двете реки са изсекли три скални венци – "Стринава" от изток, "Поличките" от запад, и "Боруна" от юг. Благодарение на карстификацията в цялата площ се срещат разнообразни скални образувания, сред които над 35 пещери и повърхностни карстови полета. По-значими от тях са пещерата Бачо Киро – 3500 m и пещерата Андъка – 5000 m. Освен своята природна красота, те притежават висока научна стойност. В дебелина на места над 5 m културни пластове са открити повече от 6000 археологически находки. Пещерата Бачо Киро е една от първите в България, пригодени за туристически посещения, а пещерата Андъка е защитена заради популациите на редки и защитени видове прилепи и друга фауна.

THE CANYON OF DRYANOVO RIVER, GABROVO DISTRICT

Dimitar Suchkov, Dimitar Sinnyovsky

University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski", 1700 Sofia; sinsky@mgu.bg

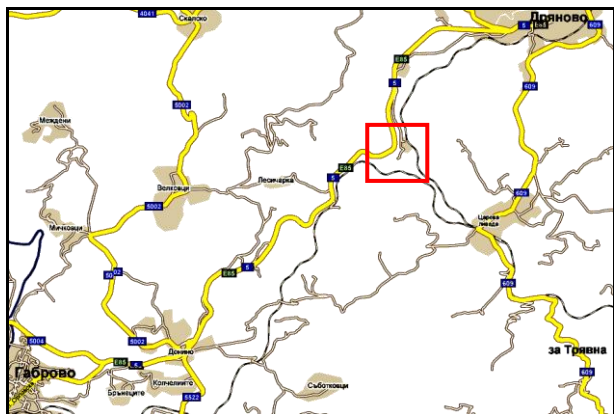
ABSTRACT. Dryanovo River canyon is situated 4 km west of Dryanovo town near Dryanovo Monastery. The river crosses limestone plateau "Strazhata" disposed in the core of a great syncline built up of Urgonian limestones. The canyon is over 250 m deep and the more slanting lower part of the slopes are among the rocks of the Kamchia and Goma Oryahovitsa Formations whilst the upper 150 m represent a rock arc in the limestones of the Krushevo and Emen Formations. On the top of the plateau crop out the terrigenous rocks of Balgarene Formation. The area of Dryanovo River has a very beautiful and impressive landscape. In the focus of this incredible natural beauty are the rock arcs, the canyon of the river and the gorge of its right afflux Andaka River where a cascade of waterfalls have been formed. Three rock arcs have been incised by the rivers – "Strinava" from the east, "Polichkite" from the west and "Boruna" from the south. Due to karstification great variety of rock formations are encountered all over the area including 35 caves and karst fields. More significant of them are the Bacho Kiro Cave – 3500 m and the Andaka Cave – 5000 m. Besides their natural beauty these caves are of high scientific value. Among the cultural layers with thickness more than 5 m have been discovered more than 6000 archaeological findings. The Bacho Kiro Cave is one of the first Bulgarian caves adapted for tourist visiting and the Andaka Cave is protected for the sake of rare and protected populations of bats and other fauna.

Въведение

Варовиците са едни от най-здравите скали в природата и обикновено изграждат позитивни релефни форми. Те обаче лесно се разтварят от повърхностно течащите води, поради което в тях се образуват ефектни карстови феномени като скални венци, проломи, ждрела, водопади, понори, въртопи и пещери. Не случайно почти половината от геотопите, описани в Регистъра и кадастъра на геоложките феномени на България са в карбонатни терени. Сред тях са едни от най-ефектните природни забележителности у нас, като Чудните мостове, Божите мостове, Лакатнишките скали, Вратцата, Ритлите, Черепишките скали, Чудните скали, скалните кукли по долината на р. Ръчене и Реселец, Проходна, Шуменското плато и много други. Ургонските варовици са една от най-забележителните карбонатни формации, която се разкрива широко в Западния и Централния Предбалкан. Освен с високата си научна стойност в качеството си на едно от

най-богатите фосилни нива, Ургонският комплекс се характеризира и с уникални естествени релефни форми, сред които е и първият защитен геотоп в България – Ритлите. Те са обявени за защитен обект още през 1938 г. и фигурират под № 2 в стария Регистър на природните забележителности на България. На територията на Централния Предбалкан Ургонският комплекс е представен главно от биодетритусни варовици и теригенни разновидности, обединени в Ловешка ургонска група. Карбонатната част на комплекса е представена от варовиците на Крушевската и Еменската свита, сред които реките от водосбора на р. Янтра образуват живописни каньони и карстови образувания. Предмет на настоящата статия е един забележителен скален венец образуван по горния ръб на каньона на р. Дряновска в околностите на Дряновския манастир, ЮЗ от гр. Дряново. Този район досега не е предлаган за защита под никаква форма. Поради високата си естетическа и историческа стойност той заслужава да бъде номиниран за геоложки феномен и

да бъде включен в Регистъра и кадастъра на геоложките феномени в България.

Фиг. 1. Пътна схема за достъп: обектът се намира на 4 km западно от гр. Дряново, като до него се достига по отклонение от републикански път I-5

Кратки данни за геоложкия строеж на района

Каньонът на река Дряновска попада в Централния Предбалкан и по-точно в седнопредбалканското хълмисто и платовидно структурно стъпало.

Река Дряновска пресича почти цялата Долна Креда, от Валанжина до Апта. Скалите са в нормален пласторед с плавни преходи помежду си и субгоризонтално положение на пластове, които изграждат източната периклинала на Стражанската синклинала (Бончев, 1937) с изток-западна ориентировка на оста. Тя е основната австрийска структура, която се очертава от компетентните ургонски карбонатни скали на Ловешката ургонска група. Структурата е описана подробно от Карагюлева (1971). Цанков и др. (1995) отнасят района към отделената от тях Троянска единица. Основна част от скалния обем на тази единица съставляват долнокредните скали, които се разкриват широко в описвания район.

В каньоните на р. Дряновска и р. Андъка се разкриват шест долнокредни литостратиграфски единици: Камчийска, Горнооряховска, Кормянска, Крушевска, Еменска (Дебелцовски клин) и Българенска свита.

Най старата единица - Камчийската свита, е въведена е от Николов (1972). Тя е изградена от мергелно-песъчливи седименти с валанжин-баремска възраст. Представителни разрези на свитата има североизточно от гр. Дряново по път I-5 към гара Соколово. Съставът и дебелината на единицата са изключително променливи. Основните литоложки разновидности са пясъчници и мергели. Пясъчниците изграждат пачки с дебелина до 10 m, а мергелните интервали са с дебелина 20-120 m. Дебелината на свитата варира от 300 до над 1000 m, като най-голяма е в района на гр. Дряново.

Горнооряховската свита се разполага върху Камчийската, като на места те частично се зацепват латерално. Единицата е въведена като "горнооряховски мергели" (Бончев, 1957), а Николов (1969) я издига в ранг на свита. Типовият разрез се намира при с. Асеново,

Горнооряховско. Възрастта на свитата е баремска, а дебелината се изменя от около 500 m на северозапад, до 50-100 m в площта на геоложкия феномен.

Над мергелите на Горнооряховската свита следват отложенията на Ловешката ургонска група, включваща четири свити: Кормянска, Крушевска, Еменска (Дебелцовски клин) и Българенска свита. Тези скали реално оформят скалния венец "Стражата", в източната част, на който се намира каньона на река Дряновска. Възрастта на единиците е баремска, като само Българенската теригенна свита обхваща и долните части на Апския етаж.

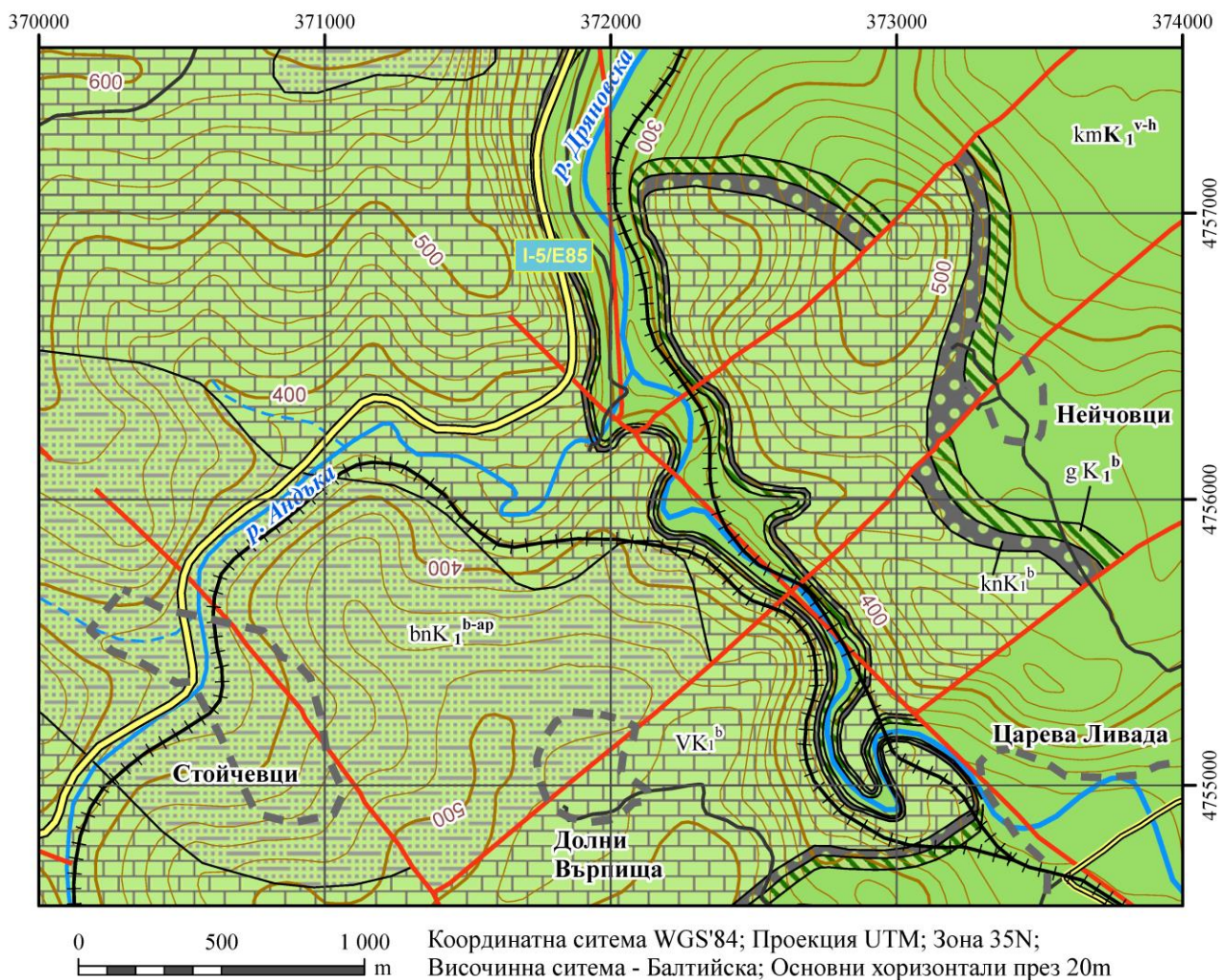
Кормянската пясъчникова свита е отделена от Хрисчев (1966). Типовият разрез се намира източно от с. Кормянско и южно от с. Крушево. Долната граница при Стражата има характер на бърз литоложки преход от мергелите на Горнооряховската свита. Горната граница също представлява бърз преход към карбонатите на Крушевската варовикова свита. В разреза на Кормянската свита преобладават пясъчници и алевролити с глинеста спойка. Дебелината е от порядъка на 50 m.

Крушевската варовикова свита е отделена от Хрисчев (1966). Типовият разрез се намира северно от с. Крушево, но той е непълен, поради което Хрисчев (1969) предлага спомагателни разрези. Долната граница е плавен преход от Кормянската свита, а горната е неясна поради сходния литоложки състав с този на Дебелцовския клин на Еменската свита. Разрезът на Крушевската свита е представен от разнообразни по състав и структура варовици. Преобладават афанитовите биодетритусни разновидности с корали, бриозои, орбитолини и бивалвии. Дебелината на свитата е приблизително 40 m, но точно не може да бъде измерена.

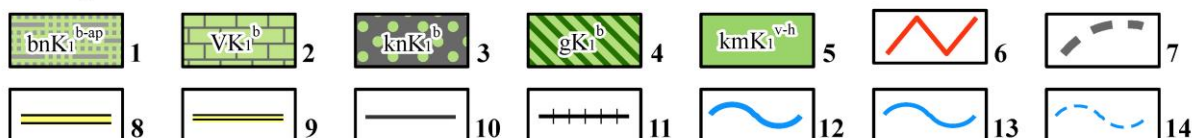
Дебелцовският клин на Еменската варовикова свита е въведен от Хрисчев (1966). Типовият разрез се намира до яз. "Александър Стамболийски". Долната граница е неясен контакт с варовиците на Крушевската свита, а горната представлява постепенен преход с бързо количествено налагащите се теригенни скали на Българенската свита. Литоложният състав е представен предимно от чисти, светли, порцелановидни варовици. Срещат се и типични ургонски пахиодонтни варовици. Дебелината на клина е около 40 m, а общата дебелина с Крушевската свита е 80 m.

Най-горната единица в каньона на р. Дряновска - Българенската теригенна свита (Хрисчев, 1966), е с типов разрез е в долината на р. Осъм при с. Българене, Плевенско. Долната граница на свитата е постепенен преход от варовиците на Дебелцовския клин, а горната е ерозионна. Българенската свита се характеризира с разнообразен литоложки състав, включващ разнорънестни пясъчници, глинести скали и варовици. Наблюдава се коса слоестост и рипъл марки. По-меките пластове са представени от алевролити и мергели. Варовиците са разнообразни по състав и структура - оолитни, биодетритусни, биоморфни и др. Дебелината на свитата е 150 m, а стратиграфският обхват е Барем - Долен Апт.

Легенда:

Фиг. 2. Геоложка карта на района по Цанков и др. (1992) с изменения и допълнения: 1 – Българенска свита (Барем-Апт) от пясъчници, мергели, и алевролити с пачки от варовици; 2 – Дебелцовски клин на Еменската свита и Крушевска свита (Барем) от биоконструирани и биоморфни варовици, органогенни и оолитни варовици; 3 – Кормянска свита (Барем) от пясъчници; 4 – Горноряховска свита (Барем) от мергели с пясъчникови прослойки; 5 – Камчийска свита (Валанжин-Барем) с пачки от пясъчници и мергели; 6 – разлом; 7 – населено място; 8 – първокласен път; 9 – третокласен път; 10 – общински път; 11 – жп линия; 12 – Дряновска река; 13 – приток Андъка; 14 – пресъхващи притоци

Фиг. 3. Реките Дряновска и Андъка са изсекли сред ургонските варовици три скални венци – “Стринава” (вляво), “Боруна” (в средата) и “Поличките” (вдясно), с многобройни карстови форми – над 35 пещери и повърхностни карстови полета, по-значими от които са пещерата “Бачо Киро” – 3500 m и пещерата “Андъка” – 5000 m

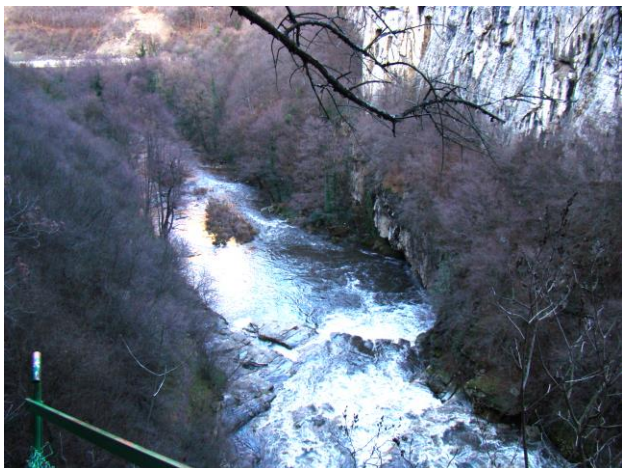

Морфоложки особености на геотопа

Реките Дряновска и Андъка са изваяли две много красиви ждрела сред карбонатното плато, разположено югозападно от гр. Дряново (фиг. 3-6). Вследствие на геложката дейност на водите през Кватернера денivelацията между речните русла и най-високите части на платото е достигнала 250 m, а скалният венец, оформен сред ургонските варовици, представлява 150 метрова стена точно под горния ръб на платото (фиг. 3-4).

Фиг. 4. Горната част на каньона представлява забележителен скален венец с височина 150 m оформен от варовиците на Еменската и Крушевската свита

Фиг. 5. Вследствие на геоложката дейност на водите на р. Дряновска през Кватернера е образуван каньон с дълбочина 250 m

Варовиците на Еменската и Българенската свита са силно окарстени, като в радиус от 7-8 km около Дряновския манастир има открити над 35 пещери. Според съществуващите данни най-големи от тях са пещерата Андъка (5000 m) и пещера Бачо Киро (3500 m). Те се намират в скалния масив между двете реки, известен под името "Боруна" (фиг. 3, в средата).

Пещерата Андъка е предимно водна пещера, като по голямата част от водите и идват от минаващата наблизо едноименна река. Дебитът на преминаващата през пещерата вода е голям, поради което в една от галериите има изградена пречиствателна станция, функционираща до 1979 г. за водоснабдяване на гр. Дряново.

Фиг. 6. Водите на р. Андъка, ляв приток на р. Дряновска, образуват тясно и живописно ждрело с каскада от водопади

Пещерата е защитена поради популациите на редки видове прилепи в нея, някои от които са вписани в червената книга. По своите размери тя е на шесто място в България.

Пещерата Бачо Киро до скоро е смятана за пещерата, приютила най-старото население на Европа (фиг. 8). В нея са намерени множество кости, като например от пещерна мечка, елен и др., както и множество сечива и рисунки. На практика това е най-старата изучена пещера в България, която има благоустроена част и привлича непрекъснат туристически поток.

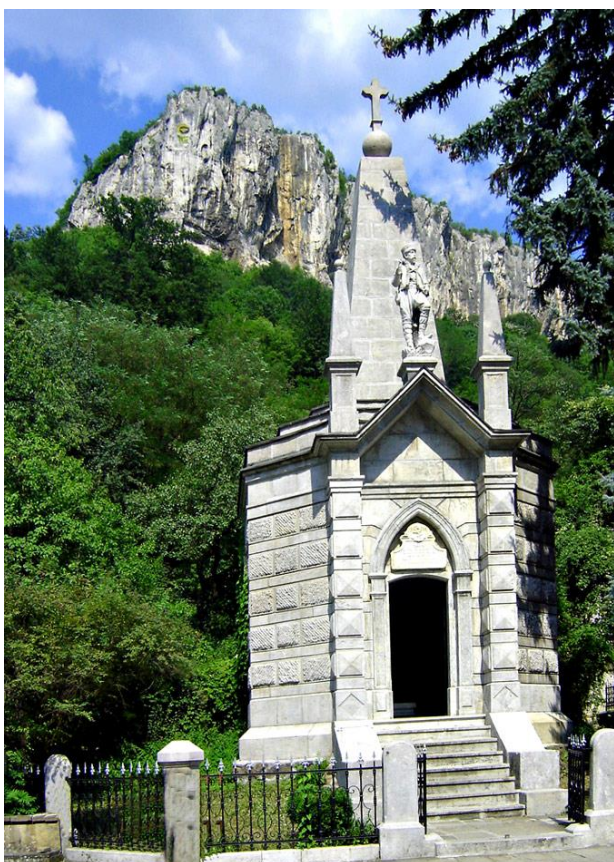

Фиг. 7. Една от историческите забележителности на района е средновековната църква "Св. Архангел Михаил" в едноименния Дряновски манастир

Фиг. 8. Пещерата “Бачо Киро” е една от най-дългите пещери в България и доскоро е смятана за убежище на най-старото население на Европа

Фиг. 9. Костницата на героите от Априлското въстание в Дряновския манастир

Социална, духовна и историческа стойност на обекта

Територията около каньона на река Дряновска е тясно свързана с живота на хората от Дряновския регион. Още през раннокаменната ера, древният човек е намирал подслон в множеството пещери и храната си по богатото на диви животни плато. Траките са оценили предимствата на образуваните от течащите реки скални венци за издигането на укрепления. Открити са също и останки от римска крепост, а най-голяма по размери е крепостта Стринава, където според някои е основана Втората

българска държава с победата на Асеновци над Исак Ангел. Поради възловата позиция на крепостта и изградените наблюдателни кули по платото, тя осигурява сигурността на столицата Търновград чак до османското нашествие. Съществуват мнения, че тук е разгромена българската армия, в подкрепа на което е фактът, че именно по това време крепостта е срината до основи. От времето на Втората българска държава тук се намира и Дряновският манастир “Св. Архангел Михаил” (фиг. 7), основан по времето на цар Калоян, около 1200 г. По време на Априлското въстание в него се скрива четата на Бачо Киро и поп Харитон, които водят 9-дневна битка с многократно надвишаващата ги турска армия и почти всички четници загиват, а по църквата още личат следи от турската артилерия. В тяхна чест в двора на Дряновския манастир е издигната костница (фиг. 9).

Строителството в региона продължава и до днес, В близост до манастира се намират няколко хотела, хижа и къмпинг, които целогодишно приемат туристите, идващи да посетят облагородената пещера Бачо Киро, Дряновския манастир и изградените над ждрелото на р. Андъка и по скалните венци Боруна и Стринава екопътеки.

Заклучение

Съгласно експертната карта за оценка на геоложките феномени (Синьовски и др., 2002), описаната природна забележителност се нарежда сред геоложките феномени с континентална значимост. Каньонът на р. Дряновска е впечатляващо геоморфоложко образувание, което само по себе си представлява туристически интерес. Вътрешните карстови образувания в карбонатния масив на Ургонския комплекс и неповторимият природен ландшафт допълват притегателната му сила. Във фокуса на тази невероятна природна красота стоят трите скални венци – “Стринава”, “Поличките” и “Боруна”, каньонът на р. Дряновска и ждрелото на нейния ляв приток р. Андъка, чиито води образуват каскада от водопади. В пряка връзка с природните образувания са и историческите артефакти, установени в пещерите Бачо Киро и Андъка, както и средновековното строителство, което не случайно е осъществено на това естествено красиво място. Близостта на района до столицата на Втората българска държава е причина за наличието на средновековни останки, свидетелстващи за борбите на българския народ за свобода и независимост. Всичко това прави района изключително интересен в туристическо отношение и благоприятен за развиване на геотуризм.

Благодарности. Настоящата публикация е резултат от работата по Договор ВУ-ОХН-304/07 с Фонд “Научни изследвания”.

Литература

- Бончев, Е. 1937. Върху геологията на Страженската синклинала. – *Спис. Бълг. геол. д-во*, 9, 1, 32-45.
 Бончев, Е. 1957. *Геология на България*. С., Народна просвета, 252 с.
 Боянов И., Д. Кожухаров, С. Савов. 1965. Геоложки строеж на южния склон на Сакар планина между селата Радовец и Костур. – *Спис. Бълг. геол. д-во*, 26, 2, 121-134.

- Николов, Т. 1969. Относно възрастта на ургонските седименти в Предбалкана. – *Изв. Геол. инст., Сер. Стратигр. и литол.*, 18, 73-82.
- Николов, Т. 1972. Новые данные о стратиграфии нижнего мела Центральной Болгарии. – *Докл. БАН*, 957-960.
- Караюлева, Ю. 1971. Етърско понижение. – В: *Тектоника на Предбалкана*, С., Изд. БАН, 523-526.
- Синьовски, Д., В. Желев, М. Антонов, С. Джуранов, З. Илиев, Д. Вангелов, Г. Айданлийски, П. Петров, Х. Василев. 2002. Метод за оценка на геоложки феномени. – *II Международна Конференция SGEM, Варна*, 25-33.
- Хрисчев, Х. 1966. Литостратиграфия на Ловешката ургонска група. – *Изв. Геол. инст., Сер. Стратигр. и литол.*, 15, 231-246.
- Хрисчев, Х. 1969. Литоложки строеж и условия на образуване на Еменската варовикова свита (Ловешка ургонска група). – *Изв. Геол. инст., Сер. Стратигр. и литол.*, 23, 65-89.
- Цанков, Ц., И. Хайдутков, С. Янев, И. Сапунов, П. Чумаченко, Н. Рускова, Х. Хрисчев, К. Аладжова-Хрисчева, Л. Недялкова, Т. Николов. 1992. *Геоложка карта на България в М 1:100000*, к.л. Габрово. С., КГМР, Геология и геофизика АД.
- Цанков, Ц., И. Хайдутков, С. Янев, И. Сапунов, П. Чумаченко, Н. Рускова, Х. Хрисчев, К. Аладжова-Хрисчева, Л. Недялкова, Т. Николов. 1995. *Обяснителна записка към геоложката карта на България в М 1:100000*, к.л. Габрово. С., 90 с.

Препоръчана за публикуване от
Катедра "Геология и палеонтология", ГПФ